CZU: 346.546:343.53(478+575.2+061.1EU) https://doi.org/10.59295/dnwe2025.29

COMPARATIVE ANALYSIS OF ELEMENTS OF ANTICOMPETITIVE VIOLATIONS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA, THE KYRGYZ REPUBLIC, AND THE EUROPEAN UNION

Viorica CĂRARE
University of European Studies of Moldova, 2/1 Gh. Iablocikin, Chisinau, Republic of Moldova
avocat.carare@gmail.com

Constanța TIUHTII
University of European Studies of Moldova, 2/1 Gh. Iablocikin, Chisinau, Republic of Moldova
constanta.tiuhtii@gmail.com
ORCID iD: 0009-0007-0617-9135

Purpose of the article: *The paper aims to conduct a comprehensive comparative analysis of the competition law provisions in the Republic of Moldova, the Kyrgyz Republic, and the European Union, focusing on the procedures for ordering and carrying out dawn raids at the premises of economic agents.*

Methodology: *The research methodology involves a comparative analysis of competition law norms, identifying differences and similarities among the three jurisdictions, and drawing conclusions regarding their effectiveness and practical implications.*

Conclusions: *Effective implementation of competition law during dawn raids requires clearly defined and detailed procedural rules. Establishing and communicating the rights and obligations of the parties involved ensures procedural balance and allows the inspection to achieve its purpose without prejudicing the inspected economic entity.*

Originality: *The originality of the study lies in the comparative evaluation of the legal frameworks governing dawn raids and in drawing conclusions about the efficiency of their practical application across different jurisdictions.*

Keywords: *dawn* raid; rights and obligations; sanctions; competition law.
JEL Classifications: K21, K42, L40

INTRODUCERE

Există o practică europeană de aplicare a legii conform căreia autoritățile de concurență au dreptul la acces neîngrădit la agențiile guvernamentale și entitățile economice. Prevederi similare sunt prevăzute în Legea concurenței Republicii Moldova nr. 183/2012 (denumită în continuare Legea RM), inclusiv în Legea Republicii Kârgâze privind concurența din 22 iulie 2011, nr. 116 (denumită în continuare Legea Republicii Kârgâze). Considerăm că este posibil și necesar să conturăm în detaliu elementele cheie ale etapei verificărilor, sau inspecțiilor inopinate cu alte cuvinte, menționate mai sus și, în consecință, vom oferi exemple de elemente cheie ale practicii de aplicare a legii din legislația Republicii Moldova, Republicii Kârgâze și Uniunii Europene. Dorim să menționăm că, cadrul legislativ pentru reglementarea concurenței în Republica Moldova este definit în Legea Republicii Moldova, cel al Republicii Kârgâze în Legea Republicii Kârgâze, și în Uniunea Europeană la articolul 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (denumit în continuare TFUE).

Conform prevederilor TFUE, Legii Republicii Moldova, precum și Legii Republicii Kârgâze, autoritatea de concurență (antimonopol) poate efectua inspecțiile necesare la orice întreprindere, orice asociație de întreprinderi sau orice autoritate publică. Întrucât sintagma „acces neîngrădit” în dreptul european se referă în primul rând la inspecții (downraids), vom da definire acestui concept: inspecțiile sunt un instrument procedural conceput pentru a descoperi probe care pot fi utilizate în timpul unei investigații pentru a dovedi un acord de cartel.

Atunci când se utilizează acest instrument, este important să se mențină un echilibru între drepturi și obligații. Prin urmare, este esențial ca întreprinderile să poată opera în timpul inspecțiilor. Pedepsele pentru încălcări nu ar trebui să contribuie la falimentul unei întreprinderi.

ANALIZA COMPARATIVĂ A CADRULUI LEGAL PRIVIND PROCEDURA DESFĂȘURĂRII INSPECȚIILOR INOPINATE

Inspecțiile inopinate sunt dispuse prin ordin. Ordinul de efectuare a inspecției este emis de președintele autorității de concurență (antimonopol), care specifică scopul și obiectul inspecției, data începerii, sancțiunile prevăzute de lege și dreptul de a contesta ordinul în instanță.

O definire detaliată a tuturor aspectelor procedurale, inclusiv a drepturilor și competențelor angajaților autorității de concurență (antimonopol), este deosebit de importantă.

Conform Legii Republicii Moldova, inspecția se efectuează în timpul programului de lucru, între orele 9:00 și 18:00, și trebuie efectuată în prezența entității inspectate sau a reprezentantului acesteia. Inspecția poate continua și după ora 18:00, dar numai cu acordul entității inspectate sau al reprezentantului acesteia.

Înainte de inspecție, angajații autorității de concurență (antimonopol) prezintă entității inspectate o copie a ordinului de inițiere a investigației, a ordinului, a sesizării inspecției, precum și a drepturilor și obligațiilor lor.

Pentru a proteja dreptul la apărare, după informarea entității relevante, aceștia sau reprezentantul lor trebuie să aibă voie să fie prezenți în timpul inspecției.

În timpul inspecției, persoanele desemnate să o efectueze pot face sau obține copii sau extrase din registre sau documente sub orice formă, utilizând echipamente tehnice și/sau software specializat și, dacă se consideră necesar, le pot ridica. Registrele și documentele ridicate în conformitate cu prezenta lege pot fi păstrate pentru o perioadă de cel mult trei luni.

În timpul inspecției, se poate solicita și o notă explicativă de la un reprezentant sau de la angajații entității inspectate, care poate fi furnizată în orice format. La cerere, entității inspectate i se va furniza un exemplar al explicației înregistrate. Dacă s-au solicitat explicații de la un angajat al entității inspectate care nu a fost autorizat de entitatea inspectată să furnizeze explicații în numele acesteia, entitatea inspectată trebuie să prezinte corectări sau completări scrise la explicații în termenul specificat în procesul verbal al inspecției.

De asemenea, trebuie acordată o atenție deosebită procesului verbal de inspecție, care este întocmit în dublu exemplar, numerotat și semnat pe fiecare pagină de către toate persoanele desemnate să efectueze inspecția și de către reprezentantul entității inspectate.

O copie a procesului verbal de inspecție este înmânată entității inspectate, care trebuie să confirme primirea procesului verbal cu semnătura unui reprezentant sau a altei persoane autorizate. Dacă reprezentantul entității inspectate refuză să accepte sau să confirme primirea procesului verbal cu o semnătură, se face o mențiune corespunzătoare în procesul verbal, iar procesul verbal semnat este trimis entității inspectate prin poștă sau electronic.

Spre deosebire de Legea Republicii Moldova, în Legea Republicii Kârgâze aceste puncte nu se conțin, or prevederile normei legale în acest sens se limitează la cele stabilite în articolele 14 și 15 din lege, menționate mai jos.

Articolul 14 din Legea Republicii Kârgâze privind concurența nr. 116 din 22 iulie 2011, cu privire la drepturile angajaților Autorității Antimonopol de a obține informații prevede:„Atunci când examinează plângeri privind încălcarea legislației antimonopol, analizează cazuri de încălcare a legislației antimonopol, implementează controlul statului asupra concentrării economice și efectuează analize concurențiale, în conformitate cu atribuțiile lor, angajații autorității antimonopol, la prezentarea actului de identitate oficial și în baza deciziei șefului (sau adjunctului) autorității antimonopol, au dreptul la acces neîngrădit la agențiile guvernamentale, organele administrației publice locale, organizațiile și instituțiile, entitățile economice și asociațiile acestora, indiferent de forma lor organizatorică și juridică și de forma de proprietate, pentru a obține documentele și informațiile necesare, inclusiv informații comerciale și oficiale, în conformitate cu procedura stabilită de legislația Republicii Kârgâze privind secretele comerciale."

Articolul 15 din Legea Republicii Kârgâze privind concurența din 22 iulie 2011, nr. 116 cu privire la responsabilitățile întreprinderilor pentru transmiterea informațiilor către Autoritatea

Antimonopol, prevede: „Pentru îndeplinirea sarcinilor și funcțiilor atribuite autorității antimonopol, autorităților judiciare, autorităților vamale și altor agenții guvernamentale care reglementează (supraveghează) activitățile entităților economice și înregistrează relațiile acestora, autoritățile de arhivă, organele administrației publice locale și entitățile economice, indiferent de forma de proprietate, furnizează, la cererea autorității antimonopol, documentele și informațiile necesare, inclusiv informații comerciale și oficiale, în conformitate cu procedura stabilită de legislația Republicii Kârgâze privind secretele comerciale. Lista documentelor și informațiilor necesare solicitate de autoritatea antimonopol este stabilită de Cabinetul de Miniștri al Republicii Kârgâze."

În comparația celor două norme legale (cea a RM și cea a RK), considerăm că este necesară o detaliere a acțiunilor reprezentanților autorității de concurență în Legea Republicii Kârgâze, similar Legii Republicii Moldova, atât pentru a facilita munca angajaților autorității antimonopol, cât și pentru a se asigura că entitățile comerciale înțeleg procedura la care sunt supuse.

Inspecția este de obicei înregistrată prin înregistrare video, care este inclusă în dosar și furnizată la cerere entității inspectate pentru exercitarea dreptului său la apărare. Trebuie menționat că orice restricții impuse de o agenție guvernamentală trebuie să includă proceduri clare și termene limită specifice.

În cazul Legii Republicii Moldova, durata inspecției se stabilește în funcție de complexitatea și durata presupusei încălcări, precum și de alte criterii care pot afecta durata acesteia, dar nu poate depăși 10 zile lucrătoare.

Un articol separat, 56^1 din Legea Republicii Moldova, definește drepturile și responsabilitățile reprezentanților autorității antimonopol în timpul inspecțiilor.

Drepturile includ: posibilitatea de a intra în orice incintă; de a studia registrele și alte documente; de a obține copii sau extrase din registre și alte documente sub orice formă; de a sigila orice incintă; posibilitatea de a solicita explicații de la orice reprezentant sau membru al personalului companiei cu privire la fapte sau documente legate de obiectul și scopul inspecției; posibilitatea de a solicita schimbarea parolei/blocarea conturilor de utilizator și/sau a adresei de e-mail pe durata inspecției și în măsura necesară pentru inspecție; de a utiliza echipamente tehnice și/sau programe speciale, de a căuta și copia documente stocate pe dispozitive și de a restaura informațiile șterse.

Din păcate, Legea Republicii Moldova prevede mult mai puține responsabilități decât drepturi pentru reprezentanții autorității de concurență delegați să efectueze o inspecție. Echipa de inspecție trebuie să furnizeze entității inspectate un ordin de inspecție, o delegație de inspecție și o dispoziție de inițiere a investigației și să informeze entitatea inspectată cu privire la drepturile și responsabilitățile sale. Aceștia trebuie să efectueze inspecția în conformitate cu competențele acordate.

Se subînțelege că echipa delegată să efectueze inspecția trebuie să fie politicoasă, disciplinată, manierată și să respecte atât legislațiia națională în general cât și legea concurenței în special. Drepturile entității inspectate includ posibilitatea de a lua cunoștință cu dispoziția de inițiere a investigației, ordinul de inspecție și delegația de inspecție și de a primi o copie a acestor documente.

Domeniul de aplicare al responsabilităților entității inspectate este mult mai larg. Aceasta este obligată să ofere prompt angajaților autorității de concurență permisiunea de a începe și de a efectua inspecția. Trebuie să fie de acord cu inspecția și să respecte instrucțiunile angajaților autorității de concurență detașați pentru a efectua inspecția; să faciliteze accesul la toate documentele și informațiile solicitate pe parcursul inspecției; să furnizeze toate documentele solicitate în întregime; și să ofere și să asigure accesul la toate echipamentele și programele software utilizate.

Legea Republicii Kârgâze nu conține detalierea acestor aspect ale procedurii de inspecție. Prin urmare, este imperioasă completarea subtilității Legii Republicii Kârgâze cu prevederi care definesc clar drepturile și responsabilitățile angajaților autorității antimonopol în timpul accesului/inspecțiilor.

Pe lângă colectarea informațiilor în timpul inspecțiilor, autoritatea de concurență are competențe largi de a colecta informații în afara procesului de inspecție. În exercitarea competențelor sale, autoritatea de concurență are dreptul de a solicita și primi, gratuit, asigurând în același timp confidențialitatea informațiilor, orice documente accesibile necesare. Informațiile necesare se solicită

în scris, menționându-se temeiul juridic și scopul solicitării de informații, într-un termen rezonabil specificat (articolul 54 din Legea Republicii Moldova).

În consecință, întreprinderile sau asociațiile de întreprinderi sunt răspunzătoare pentru neprezentarea informațiilor sau pentru transmiterea de informații incomplete, inexacte sau înșelătoare.

În Tabelul 1 de mai jos prezentăm o analiză comparativă a drepturilor și competențelor autorităților de concurență în temeiul legislației concurențiale din Republica Moldova, Republica Kârgâză și Uniunea Europeană privind inspecțiile inopinate.

Tabelul 1. Analiza comparativă a drepturilor și competențelor angajaților autorităților de concurență

Criteriul	Legea Concurenței Republicii Moldova (Legea 183/2012 în redacția an. 2025)	Legea Concurenței Republicii Kîrgîze (Legea 116/2011 în redacția la data de 01.01 2025)	Uniunea Europeană (Regulamentul № 330/2010)
Dreptul de a efectua inspecții inopinate	Autoritatea de concurență are dreptul de a efectua inspecții inopinate, fără notificare prealabilă, dacă există motive să suspecteze o încălcare a legii.	Dreptul de a efectua inspecții este acordat SAR în temeiul MEC RK fără notificare prealabilă.	În țările UE, dreptul de a efectua inspecții inopinate aparține autorităților naționale antitrust, care pot efectua inspecții din proprie inițiativă sau ca parte a unei investigații.
Organul care efectuează inspecția	Autoritatea de concurență a Republicii Moldova (Consiliul Concurenței).	SAR cu acordul MEC RK	Comisia Europeană și autoritățile naționale de concurență ale statelor membre ale UE.
Dreptul de acces la informații	Da, dreptul de a solicita documente și informații de la agenții guvernamentale, autorități locale, organizații și entități comerciale	Da, dreptul de a solicita documente și informații de la agenții guvernamentale, autorități locale, organizații și entități comerciale. Ridicarea documentelor care conțin informații ce constituie secret comercial necesită aprobarea procurorului și un ordin motivat din partea anchetatorului.	Da, dreptul de a solicita informații de la companii și alte organisme guvernamentale, precum și dreptul de a efectua percheziții.
Accesul la încăperi	Autoritatea are dreptul de a intra în birourile întreprinderilor și de a ridica documente și date electronice, chiar dacă acestea sunt criptate sau protejate prin parolă.	Autoritatea are dreptul de a intra la organe de stat, organe ale administrației publice locale, organizații și instituții, entități economice și asociații ale acestora, indiferent de forma lor organizatorică și juridică și de forma de proprietate.	Dreptul de a intra în sediu și de a ridica documente fără notificare prealabilă, inclusiv date electronice, dacă există suficiente dovezi.
Dreptul de a inspecta bunurile personale	Posibilitatea de a inspecta bunurile personale este, de asemenea, limitată de o hotărâre judecătorească dacă sunt implicate spații private sau documente private.	Bunurile personale pot fi verificate doar cu permisiunea instanței.	Bunurile personale pot fi inspectate doar în cadrul unei inspecții a obiectelor corporative sau cu acordul persoanelor relevante, în cazuri excepționale.
Sancțiuni pentru obstrucționarea inspecțiilor	Impunerea de amenzi pentru necooperare sau obstrucționarea unei inspecții, inclusiv nefurnizarea documentelor și datelor solicitate.	Sunt prevăzute amenzi și alte sancțiuni pentru obstrucționarea inspecției, inclusiv pentru îndepărtarea sau ascunderea neautorizată a documentelor.	UE are sancțiuni stricte pentru obstrucționarea inspecției, inclusiv amenzi și urmărire penală pentru obstrucționarea inspecției.
Notificarea prealabilă despre petrecerea inspecției	Autoritatea de concurență nu trebuie să ofere o notificare prealabilă a unei inspecții, deoarece există riscul distrugerii probelor.	Procedura de notificare a inspecțiilor nu este definite în lege	În UE, o inspecție poate fi efectuată fără notificare prealabilă dacă există o suspiciune rezonabilă de distrugere a probelor sau un risc de pierdere a informațiilor.

Durata inspecțiilor inopinate	Durata inspecției este limitată la 10 zile, dar acțiunile autorității antimonopol trebuie să fie proporționale cu încălcarea investigată.	Nu este stabilită durata inspecției	În UE, durata inspecției este, de asemenea, limitată, în funcție de țară, în medie fiind de 10 zile, este necesar ca acțiunile organelor de inspecție să nu depășească un termen rezonabil.
Particularități	Specificul inspecțiilor inopinate este reglementat prin lege, ținând cont de standardele internaționale. Inspecțiile au ca scop combaterea înțelegerilor de cartel.	În RK, procedura de inspecție este mai puțin detaliată.	UE are reglementări detaliate pentru efectuarea inspecțiilor inopinate și a elaborat recomandări pentru autoritățile naționale, inclusiv respectarea proprietății private și a drepturilor privind datele personale.
Solicitările de informații	Orice informație relevantă pentru investigație poate fi ridicată.	Lista informațiilor care pot fi solicitate este stabilită de Cabinetul de Miniștri	Orice informație relevantă pentru investigație poate fi ridicată.

Sursa: *elaborat de autori.*

CONCLUZII

În concluzie, menționăm că, eficacitatea activității autorităților de concurență derivă din competențele atribuite de norma legală. Descrierea detaliată, completă și detaliată a drepturilor și obligațiilor oferă claritate în limitele acțiunilor autorității de concurență, cât și a subiecților supuși inspecțiilor.

Trebuie menționat în special că articolul 15 din Legea Republicii Kârgâzstan prevede că „Lista documentelor și informațiilor necesare solicitate de autoritatea antimonopol se stabilește de Cabinetul de Miniștri al Republicii Kârgâzstan". Se pare că această abordare complică activitatea Serviciului Specializat Antimonopol din cadrul Ministerului Dezvoltării Economice al Republicii Kârgâzstan.

Investigațiile privind încălcările legislației în domeniul concurenței implică adesea probe indirecte, a căror listă nu poate fi determinată în avans. În acest sens, Serviciul Specializat Antimonopol are nevoie de o mai mare independență și încredere în investigațiile și colectarea informațiilor sale.

Din cele de mai sus, se evidențiază că:

- Legislația RM și cea Europeană acordă autorităților de concurență puteri mai largi pentru a efectua inspecții fără a fi nevoie de autorizație judiciară, respectând în același timp standardele juridice europene.
- Legislația Kirghiză nu acordă autorității naționale de concurență autoritatea de a stabili lista documentelor solicitate, ceea ce poate duce la întârzieri în procesul de investigație și scurgeri de informații. Astfel, pentru investigații mai eficiente și transparente, este necesară, pe de o parte, creșterea gradului de independență a SAR în cadrul CEI a Republicii Kârgâze și, pe de altă parte, elaborarea unor reglementări care să detalieze elementele procedurale din activitățile SAR.

REFERENCES

1. European Union. (2012). *Versiunea consolidată a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene*. https://eurlex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj/eng
2. Republica Kârgâză. (1998). *Legea nr. 27 privind secretele comerciale* (cu modificările ulterioare).
3. Republica Kârgâză. (2011). *Legea nr. 116 privind concurența* (cu modificările și completările ulterioare). https://cbd.minjust.gov.kg/203356/edition/1236940/ru
4. Republica Moldova. (2012). *Legea concurenței nr. 183 din 11 iulie 2012* (cu modificările ulterioare). *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147955&lang=ro
5. Tóth, T. (2014). *Dreptul concurenței al Uniunii Europene*. Hungarian Antimonopoly Authority.